

Giải pháp hỗ trợ việc làm cho lao động nông thôn sau tái định cư do bị thu hồi đất tại Khu Kinh tế Nghi Sơn, Thanh Hóa

Solutions to provide jobs for rural workers after resettlement due to land acquisition in Nghi Son economic zone, Thanh Hoa

Nguyễn Thị Duyên*
Nguyen Thi Duyen*

*Khoa Khoa học Xã hội, Trường Đại học Hồng Đức, Thanh Hóa, Việt Nam
Faculty of Social Sciences, Hong Duc University, Thanh Hoa, Viet Nam*

(Ngày nhận bài: 08/02/2022, ngày phản biện xong: 19/02/2022, ngày chấp nhận đăng: 07/3/2022)

Tóm tắt

Bài viết phân tích thực trạng cơ cấu việc làm của lao động nông thôn trước và sau khi bị thu hồi đất, những hỗ trợ mà người dân nhận được trong quá trình chuyển đổi việc làm từ phía chính quyền địa phương các cấp của tỉnh Thanh Hóa và Dự án Lộ hóa dầu Nghi Sơn. Từ đó đề xuất những giải pháp hỗ trợ việc làm cho lao động nông thôn sau tái định cư do bị thu hồi đất ở Khu Kinh tế Nghi Sơn, Thanh Hóa.

Từ khóa: Hỗ trợ việc làm; lao động nông thôn; tái định cư; thu hồi đất.

Abstract

The article analyzes the current status of the employment structure of rural workers before and after land acquisition, the support that people have received in the process of job transition of Thanh Hoa local authorities at all levels and Nghi Son refinery and petrochemical project. The authors proposes some solutions to support jobs for rural workers after resettlement due to land acquisition in Nghi Son economic zone, Thanh Hoa therefrom.

Keywords: Employment support; rural labors; resettlement; land acquisition.

1. Đặt vấn đề

Quá trình công nghiệp hóa, đô thị hóa, tất yếu sẽ dẫn đến sự chuyển đổi một phần, hoặc toàn bộ đất nông nghiệp, đất thổ cư thành đất cho các khu công nghiệp, khu chế xuất, các khu đô thị mới. Đó cũng là sự chuyển đổi các mô hình kinh tế, sinh kế của người dân theo hướng đô thị hiện đại. Quá trình này cũng dẫn đến hàng chục vạn hộ gia đình nông dân phải chuyển giao đất - tư liệu sản xuất quan trọng

nhất của họ cho các dự án và phải tái định cư tới nơi ở mới. Hàng triệu lao động nông nghiệp phải chuyển đổi nghề do bị mất đất sản xuất, kể cả những nghề mà trước đó họ chưa từng nghĩ đến, việc chuyển đổi nghề như vậy không chỉ là mang tính thời sự, mà còn là vấn đề xã hội có ý nghĩa lâu dài đối với sự nghiệp công nghiệp hóa, đô thị hóa phát triển đất nước một cách bền vững [1].

*Corresponding Author: Nguyen Thi Duyen; Faculty of Social Sciences, Hong Duc University, Thanh Hoa, Viet Nam
Email: nguyenthiduyen@hdu.edu.vn

Tại tỉnh Thanh Hóa, Khu Kinh tế Nghi Sơn, được thành lập theo Quyết định số 102/2006/QĐ-TTg ngày 15 tháng 5 năm 2006 của Thủ tướng Chính phủ, có vai trò đặc biệt quan trọng đối với sự phát triển kinh tế xã hội của tỉnh [2]. Mục tiêu là xây dựng Nghi Sơn trở thành một khu kinh tế tổng hợp đa ngành, đa lĩnh vực với trọng tâm phát triển các ngành công nghiệp quan trọng, như: công nghiệp lọc hóa dầu, công nghiệp luyện cán thép cao cấp, cơ khí chế tạo, sửa chữa và đóng mới tàu biển, công nghiệp điện, công nghiệp sản xuất vật liệu xây dựng, sản xuất hàng tiêu dùng, chế biến xuất khẩu... Cùng với việc xây dựng và khai thác cảng biển Nghi Sơn, đây là khu kinh tế (KKT) sản xuất ra các sản phẩm có chất lượng có khả năng cạnh tranh cao, đẩy mạnh hoạt động xuất khẩu; mở rộng ra thị trường khu vực và thế giới.

Bên cạnh đó, nhiều vấn đề xã hội mới đã xảy ra ở đây, như tình trạng lao động thiếu việc làm; các tệ nạn xã hội (cờ bạc, rượu chè, mại dâm, ma túy...); các hủ tục trong ma chay, cưới hỏi tốn kém vẫn phổ biến khiến nhiều hộ gia đình phải vay nợ ngày càng tăng cao. Sau quá trình tái định cư, cơ cấu việc làm phần lớn lao động địa phương đã có nhiều thay đổi. Những thay đổi đó diễn ra như thế nào? Có những khó khăn và thách thức nào đối với lực lượng lao động nông thôn khi bị thu hồi đất? Những yếu tố nào tác động đến sự thay đổi cơ cấu xã hội - nghề nghiệp của lao động ở Nghi Sơn hiện nay? Đã có những giải pháp hỗ trợ việc làm nào cho hộ gia đình bị thu hồi đất ở KKT Nghi Sơn? - Đó là những câu hỏi cần có sự quan tâm trả lời

từ các nhà nghiên cứu cũng như các cấp lãnh đạo tỉnh Thanh Hóa.

2. Phương pháp nghiên cứu

Bài viết dựa trên kết quả nghiên cứu được thực hiện trong các năm 2014-2018 dưới tiêu đề “*Cơ cấu xã hội nghề nghiệp của lao động nông thôn sau tái định cư do bị thu hồi đất*” (Nghiên cứu trường hợp hai xã Tĩnh Hải và Hải Yến thuộc Khu Kinh tế Nghi Sơn, Thanh Hoá). Nghiên cứu đã sử dụng một bảng hỏi bán cấu trúc và trên một mẫu được chọn ngẫu nhiên, gồm 400 đại diện hộ gia đình nông thôn bị thu hồi đất tại 2 xã Tĩnh Hải và Hải Yến, KKT Nghi Sơn. Ngoài ra tác giả còn phỏng vấn sâu 20 người (10 người dân, 4 cán bộ quản lý của xã, 4 cán bộ quản lý của Khu Kinh tế Nghi Sơn) và phỏng vấn 6 chuyên gia là các nhà nghiên cứu, lãnh đạo, quản lý của các sở ban ngành có liên quan, nhằm bổ sung thông tin cho các phân tích định lượng, lý giải nguyên nhân của các vấn đề được phát hiện qua số liệu định lượng [1].

3. Kết quả nghiên cứu

3.1. Cơ cấu nghề nghiệp của lao động trước và sau khi thu hồi đất tại địa bàn nghiên cứu

Quá trình thu hồi đất nông nghiệp để xây dựng các khu công nghiệp là cần thiết, tạo điều kiện chuyển dịch lao động từ nông nghiệp sang công nghiệp, dịch vụ; góp phần tạo ra cơ hội việc làm mới, ổn định hơn, thu nhập cao hơn so với sản xuất nông nghiệp. Quá trình chuyển đổi này diễn ra ở cả hai nhóm nghề chính và nghề phụ.

Đối với nghề chính

Bảng 3.1. Cơ cấu nghề nghiệp chính của người dân trước và sau khi thu hồi đất

Loại hình nghề nghiệp	Trước khi thu hồi đất		Sau khi thu hồi đất	
	N	%	N	%
Trồng trọt, chăn nuôi	242	60,5	13	3,2
Dịch vụ buôn bán, sản xuất nhỏ	13	3,2	47	11,8
Công nhân	57	14,2	102	25,5

Công chức nhà nước	37	9,2	38	9,5
Nghề khác (làm thuê, nội trợ, tiểu thủ công nghiệp...)	17	4,2	44	11,0
Chưa có việc làm	34	8,5	156	39,0
Tổng	400	100	400	100

(Nguồn: Kết quả khảo sát của đề tài, 2018)

Theo Bảng 3.1, trước khi thu hồi đất, nghề nghiệp của lao động nông thôn ở đây chủ yếu là làm nông nghiệp (chủ yếu trồng trọt, chăn nuôi hộ gia đình), chiếm 60,5%, và sau khi thu hồi đất tỷ lệ này chỉ còn 3,2%. Mặt khác có xu hướng tăng lên rõ rệt của hai nhóm nghề: dịch vụ buôn bán và sản xuất nhỏ, từ 3,2% lên 11,8%; công nhân từ 14,2% lên 25,5%. Đây là nhóm công việc phi nông nghiệp nhỏ lẻ, không đòi hỏi trình độ học vấn, chuyên môn cao, yêu cầu về vốn cũng không nhiều, và cũng là những lựa chọn phù hợp với lao động mất đất ở nông thôn Thanh Hóa. Sự chuyển dịch tăng - giảm mạnh mẽ của ba nhóm nghề này phù hợp với xu hướng tất yếu của sự chuyển dịch cơ cấu kinh tế chung.

Những nhóm nghề còn lại chiếm tỷ lệ nhỏ và không có sự chênh lệch đáng lưu ý so với trước khi thu hồi đất. Tuy nhiên, quan trọng và đáng

quan tâm là có 39% người được hỏi hiện chưa có nghề nghiệp và việc làm trong khi trước khi thu hồi đất chỉ chiếm 8,5%. Họ là những lao động chính trong gia đình, những thanh niên mới đến độ tuổi lao động, những phụ nữ trước đây làm nông nghiệp chưa chuyển đổi được nghề... Đây là mặt tồn đọng lớn nhất, là khó khăn mà người lao động mất đất và các cấp chính quyền địa phương chưa tháo gỡ được sau 10 năm thực hiện chuyển giao đất và tái định cư của người dân nông thôn ở hai xã Tĩnh Hải và Hải Yến.

Đối với nghề phụ

Kết quả khảo sát cho thấy hầu như không có sự chuyển dịch cơ cấu về nghề phụ cả trước và sau khi thu hồi đất (15,6% người dân có nghề phụ trước khi thu hồi đất so với 14% sau khi thu hồi đất).

Bảng 3.2. Cơ cấu nghề phụ của người được hỏi trước và sau khi thu hồi đất

Các loại hình nghề nghiệp	Trước khi thu hồi đất		Sau khi thu hồi đất	
	N	%	N	%
Trồng trọt, chăn nuôi	19	4,8	4	1,0
Dịch vụ, sản xuất, buôn bán nhỏ	10	2,5	16	4,0
Nghề khác (làm thuê, giúp việc, tiểu thủ công nghiệp...)	33	8,3	38	9,0
Không có nghề phụ	338	84,4	342	86,0
Tổng	400	100	400	100

(Nguồn: Kết quả khảo sát của đề tài, 2018)

Nghề phụ trước khi bị thu hồi đất rơi vào 3 nhóm chính: Thứ nhất, nghề chính là kinh doanh buôn bán nhỏ, hoặc công nhân, cán bộ viên chức - họ có nghề phụ là trồng trọt và chăn nuôi để tự

cung cấp lúa gạo, rau, thịt... cho gia đình; thứ hai, các công việc dịch vụ; nhóm thứ ba, nhóm nghề khác (làm thuê, giúp việc, thợ xây, thợ may, tiểu thủ công nghiệp) chiếm 8,3% [1].

Một bộ phận lao động bị thu hồi đất đã chuyển đổi được nghề ngay tại địa phương, một bộ phận khác thì phải di cư đến tìm việc ở những vùng miền khác (làm công nhân và buôn bán nhỏ ở các thành phố khác như Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Bình Dương...). Những người chưa tìm được việc làm phù hợp là do học vấn, trình độ chuyên môn, giới tính, nhóm tuổi không phù hợp, vì vậy số lao động được thu hút vào các doanh nghiệp đầu tư trên đất thu hồi còn hạn chế do không đáp ứng được yêu cầu tuyển dụng. Một bộ phận người lao động tiếp tục làm nông nghiệp trên diện tích đất ít ỏi còn lại của gia đình mình, và có nhóm lao động chưa tìm kiếm được việc làm. Điều này đã và đang đặt ra đối với các nhà quản lý trong việc giải quyết việc làm đối với người dân tại các KCN, KKT nói chung và KKT Nghi Sơn nói riêng.

3.2. Những hỗ trợ mà người lao động bị thu hồi đất nhận được trong quá trình chuyển đổi nghề

3.2.1. Chủ trương, chính sách phát triển của nhà nước

Chính sách phát triển doanh nghiệp nhỏ và vừa. Nhà nước tạo mọi điều kiện cải thiện môi trường kinh doanh, khuyến khích phát triển khu vực dân kinh doanh, buôn bán, hỗ trợ vốn, công nghệ, mặt bằng sản xuất, đào tạo lao động... đã tạo cơ hội cho các doanh nghiệp vừa và nhỏ phát triển nhanh chóng. Sau 6 năm chuyển giao đất, được khuyến khích phát triển các mô hình kinh tế doanh nghiệp tư nhân để chuyển đổi việc làm cho hộ gia đình và con em trên địa bàn, hiện nay xã Hải Yến có 34 doanh nghiệp tư nhân (so với 12 doanh nghiệp trước khi bị thu hồi đất). Còn xã Tĩnh Hải hiện có 14 doanh nghiệp tư nhân hoạt động trên địa bàn (so với 5 doanh nghiệp trước khi thu hồi đất). Các doanh nghiệp chủ yếu hoạt động trong lĩnh vực cơ khí, xây dựng, bất động sản, máy công nghiệp,... Điều này sẽ tạo ra nhiều chỗ làm mới cho

người lao động, nhất là lao động có trình độ chuyên môn, tay nghề thấp, có độ tuổi cao khó tìm kiếm được việc làm ở các doanh nghiệp công nghiệp, dịch vụ lớn [1].

Phát triển khu vực kinh tế phi chính thức. Đây là khu vực hoạt động kinh tế của những người không đăng ký hoạt động, không yêu cầu trình độ cao, có quy mô nhỏ, việc làm tạm thời phổ biến... rất phù hợp với những người nghèo, lao động không có tay nghề, lao động sau khi bị thu hồi đất. Sự phát triển của khu vực kinh tế này sẽ tạo ra nhiều việc làm, góp phần giảm áp lực về việc làm ở khu vực kinh tế chính thức. Do vậy bên cạnh việc thúc đẩy khu vực kinh tế không chính thức theo hướng nâng cao năng suất lao động cũng cần có sự hỗ trợ về vốn, đào tạo nghề để người lao động tự tạo việc làm và chuyển đổi nghề [3].

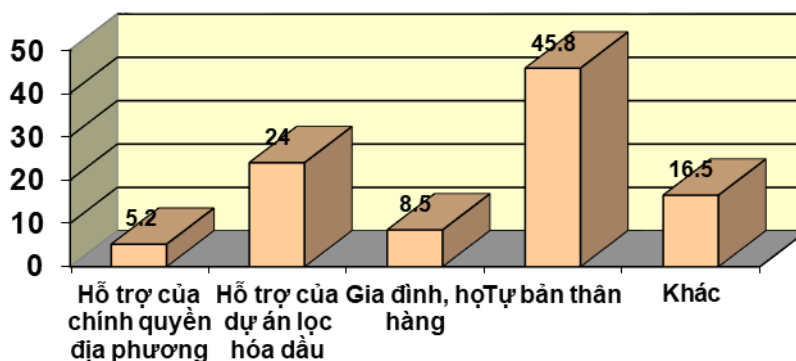
Quản lý và đào tạo nghề hiệu quả. Việc quản lý và đào tạo nghề cho lao động bị ảnh hưởng bởi quá trình thu hồi đất ở KKT Nghi Sơn từ năm 2015. Ngoài sự hỗ trợ quản lý, đào tạo của chính quyền địa phương và ban kinh tế Nghi Sơn thì còn có quản lý hỗ trợ và giám sát chặt chẽ của Ngân hàng Thế giới từ khâu tư vấn tuyển sinh các chương trình đào tạo, quá trình đào tạo và đánh giá kết quả đầu ra của các chương trình đào tạo nghề cho người dân tại địa phương [3].

Chính sách xuất khẩu lao động. Ở Nghi Sơn, chính sách này thực hiện đang còn yếu. Trước những năm 2000 chính quyền xã đã xúc tiến việc chuyển đổi cơ cấu lao động bằng việc đưa lao động địa phương đi xuất khẩu lao động sang Đài Loan, Hàn Quốc, Malaysia... Tuy nhiên, do thị trường lao động quốc tế không ổn định, nhóm lao động xuất khẩu cũng gặp nhiều khó khăn như việc làm và thu nhập không ổn định, cuộc sống gia đình bị ảnh hưởng bởi trước khi lao động đi xuất khẩu phải vay mượn để đóng khoản tiền lớn, khoảng cách địa lý ảnh hưởng tới hạnh phúc gia đình [3].

Chính sách quản lý di cư cũng tạo động lực thúc đẩy kinh tế - xã hội, và giải quyết việc làm cho lao động bị thu hồi đất, khi việc làm tại địa phương không đáp ứng hết nhu cầu thì di cư là

một trong những chiến lược chuyển đổi nghề của người lao động, tạo được thu nhập và ổn định cuộc sống của bản thân và gia đình người lao động [3].

3.2.2. Các nguồn hỗ trợ người lao động bị thu hồi đất trong quá trình chuyển đổi

Biểu đồ 3.1. Các nguồn hỗ trợ người dân nhận được trong quá trình chuyển đổi việc làm sau tái định cư (%)

Kết quả khảo sát cho thấy, trong quá trình chuyển đổi việc làm thì sự tư vấn, giúp đỡ của các cá nhân, cũng như tổ chức khác là rất ít, mà chủ yếu vẫn là do người nông dân tự xoay sở (45,8%). Chỉ có 5,2% nói họ nhận được sự hỗ trợ của chính quyền địa phương, 24% có sự hỗ trợ của dự án lọc hóa dầu, 8,5% của gia đình họ hàng và 16,5% họ có sự hỗ trợ khác như bạn bè giúp đỡ.

Người nông dân trước đây chỉ quen với đồng ruộng, ít hiểu biết và va chạm bên ngoài xã hội nên khả năng tiếp cận với thị trường lao động còn rất hạn chế. Trong khi đó, việc hỗ trợ của chính quyền địa phương và Dự án Lọc hóa dầu lại chưa hiệu quả, còn mang tính hình thức. Kết quả là họ phải chủ động xoay sở, không trông chờ vào sự giúp đỡ và giới thiệu như đã cam kết trước khi thu hồi đất. Thế nên việc chuyển đổi sang những công việc mới thường mang tính tự phát, ai thuê gì thì làm lấy, có việc gì thì làm việc nấy.

* Sự hỗ trợ của chính quyền địa phương

Về lý thuyết, sự hỗ trợ của chính quyền địa phương sở tại là rất quan trọng trong việc giúp người dân chuyển đổi việc làm sau khi bị thu

hồi đất. Bởi người nông dân vừa không có nhiều mối quan hệ xã hội, vừa có tâm lý ỷ lại, trông chờ vào chính quyền địa phương nơi họ sinh sống.

Thực tế thì chính quyền địa phương Khu Kinh tế Nghi Sơn đã có nhiều biện pháp, cách thức hỗ trợ người lao động chuyển đổi nghề như: kết nối với nhà tuyển dụng, động viên và giám sát người lao động tham gia các khóa học nghề do Dự án Lọc hóa dầu tổ chức. Tại văn phòng Ủy ban Nhân dân xã đều có trung tâm tư vấn, hỗ trợ người lao động về học nghề, xin việc cho người dân... Nhưng đến nay, hình thức hỗ trợ chủ yếu chỉ mới dừng lại ở đào tạo nghề và cho vay vốn sản xuất, còn việc tập huấn kỹ năng và giới thiệu việc làm trực tiếp thì chưa thực hiện.

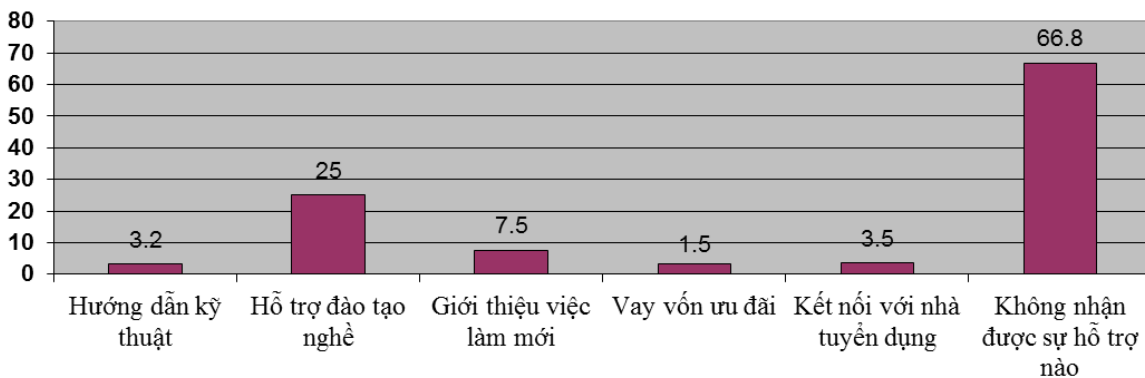
* Sự hỗ trợ của Dự án Lọc hóa dầu Nghi Sơn

Dự án Lọc hóa dầu Nghi Sơn đã mở được 18 lớp đào tạo sơ cấp nghề (kỹ thuật hàn cơ bản, kỹ thuật hàn 3G, kỹ thuật điện, kỹ thuật điện nước, may công nghiệp, nhiệt lạnh, nấu ăn, vệ sinh công nghiệp, chăm sóc cây cảnh, sơ cấp cứu) với gần 2.000 học viên tham gia [1]. Học viên được đào tạo cả về lý thuyết và thực hành, hoàn thành

khóa học được cấp chứng chỉ, được miễn học phí hoàn toàn trong thời gian học được nhận tiền hỗ trợ 100 ngàn đồng/ ngày/ học viên. Các thông tin tuyển dụng việc làm tại khu kinh tế luôn được ưu tiên cho nhóm lao động mất đất trước để giúp người dân nhanh chóng chuyển đổi được nghề. Trong năm học 2014-2015, mỗi năm còn có 10 suất học bổng toàn phần mang tên học bổng Lọc hóa dầu Nghi Sơn cho con em vùng bị thu hồi đất học tại trường Đại học Công nghiệp thành phố Hồ Chí Minh [4].

Tuy nhiên, như Biểu 3.1 cho thấy, mới chỉ có 25% số người được hỏi đã nhận được sự hỗ trợ đào tạo nghề, 7,5% được giới thiệu việc làm mới, 3,5% được kết nối với nhà tuyển dụng, 3,2% được hướng dẫn kỹ thuật. Trong khi đó

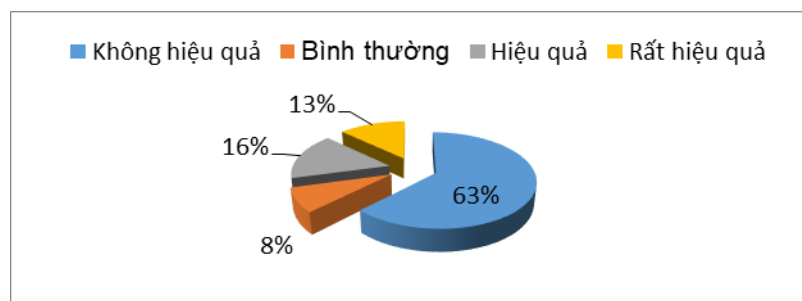
có đến 66,8% không nhận được sự hỗ trợ nào. Số liệu này cho thấy còn rất nhiều người lao động chưa tiếp cận, và nhận được sự hỗ trợ từ chính quyền địa phương và của Dự án Lọc hóa dầu Nghi Sơn. Việc đào tạo nghề sẽ tạo điều kiện thuận lợi để người dân định hướng cho họ một nghề phù hợp và dễ dàng chuyển đổi nghề sau khi bị thu hồi đất. Thông qua các lớp học nghề đã có một số người có được việc làm mang lại thu nhập ngay sau khi thu hồi đất. Song cũng có nhiều người lao động đã lợi dụng sự hỗ trợ tiền mặt trong quá trình học nghề mà không chịu đi làm, nhiều lao động còn đi học mấy khóa với mấy loại nghề chỉ để được hưởng sự hỗ trợ đó.

Biểu đồ 3.2. Sự tham gia của người dân vào các hoạt động hỗ trợ để chuyển đổi nghề

Số lượng người chưa tiếp cận được các lớp đào tạo nghề còn nhiều, nhưng số lượng người dân sau khi được đào tạo nghề tìm được việc làm từ chính nghề được đào tạo lại khá thấp.

Kết quả là đa số người dân vẫn cảm thấy rất khó khăn trong việc chuyển đổi nghề sau tái định cư.

Biểu đồ 3.3. Đánh giá của người dân về hiệu quả của hoạt động đào tạo nghề của chính quyền địa phương (%)

Đánh giá của người dân về việc hiệu quả của hoạt động đào tạo nghề thì kết quả khảo sát cho

thấy có tới 77,4% số người được đào tạo nghề cho rằng hoạt động đó là *không hiệu quả*;

10,8% cho rằng *bình thường*; chỉ có 3% là cho rằng *hiệu quả* và 1% là cho rằng *rất hiệu quả*. Kết quả này cho thấy sự hỗ trợ của chính quyền địa phương trong việc đào tạo nghề cho người dân là chưa đạt hiệu quả cao.

Bản thân người lao động cho rằng nguyên nhân của vấn đề này là do chính quyền địa phương mới chỉ đào tạo để người dân có một nghề sơ cấp, nhưng sau khi đào tạo xong lại không hỗ trợ “đầu ra”. Tức là sau đào tạo họ phải tự tìm việc làm, chính quyền địa phương không có sự kết nối với các đơn vị tuyển dụng, hoặc có kết nối nhưng chưa hiệu quả. Bản thân người nông dân trình độ đã thấp, sự hiểu biết cũng kém, khả năng tiếp cận với thị trường lao động còn rất hạn chế nên việc sau đào tạo nghề, họ không tìm được việc làm và lại “quay về con số không”.

Có 14,5% người lao động được chính quyền địa phương hỗ trợ vay vốn sản xuất kinh doanh (trong đó có 9% vay vốn từ ngân hàng chính sách xã hội; 4% vay vốn ở ngân hàng nông nghiệp và phát triển nông thôn). Song người dân cũng không có sự hưởng ứng cao, vì mô hình hỗ trợ này không thực sự hiệu quả. Vì không phải cứ có vốn là có thể kinh doanh được, mà còn phụ thuộc nhiều vào các yếu tố khác như phải có thị trường, phải có năng lực. Thực trạng này đòi hỏi chính quyền địa phương cần phải có sự hỗ trợ tận gốc đối với người dân: đã cho họ “cần câu” thì cần phải chỉ cho họ “mồi câu”, “cách câu”, chứ không nên hỗ trợ nửa vời [1].

3.3. Giải pháp hỗ trợ việc làm cho hộ gia đình bị thu hồi đất tại Khu Kinh tế Nghi Sơn

3.3.1. Khuyến khích phát triển đa dạng các loại hình tổ chức sản xuất kinh doanh để chuyển đổi việc làm

Tạo điều kiện phát triển và mở rộng các doanh nghiệp vừa và nhỏ để thu hút lao động. Để nông thôn thực sự phát triển bền vững theo

hướng CNH-HĐH, trước hết phải mở rộng sự tham gia của khu vực kinh tế tư nhân đặc biệt là các doanh nghiệp vừa và nhỏ, nơi tạo ra thu nhập cao và ổn định [2].

Khuyến khích phát triển sản xuất kinh doanh ở các khu, cụm công nghiệp nhằm thu hút được nhiều lao động địa phương. Sự phát triển của các khu công nghiệp không chỉ góp phần thúc đẩy kinh tế phát triển mà còn góp phần thuận lợi cho người lao động chuyển đổi nghề. Thực tế, trong các lựa chọn chuyển đổi mục đích sử dụng đất nông nghiệp sang phi nông nghiệp, phần lớn người dân nông thôn đều mong muốn phát triển các khu công nghiệp vì mô hình này sẽ mang lại nhiều cơ hội việc làm hơn cho họ và con cái của họ [2].

Tiếp tục đẩy mạnh hơn nữa công tác đào tạo nghề đáp ứng nhu cầu của xã hội và của địa phương như các ngành nghề: cơ khí, may mặc, vệ sinh công nghiệp...; phát triển kinh tế trang trại, du lịch, dịch vụ và kinh tế hộ gia đình theo những lợi thế của địa phương.

3.3.2. Nâng cao trình độ, tính chủ động của nông dân để họ chuyển đổi việc làm

Phần lớn lao động nông thôn sau tái định cư do bị thu hồi đất có trình độ học vấn thấp, chưa được trải qua một lớp đào tạo nghề nào. Tiếp tục nâng cao tính chủ động của nông dân về tự tạo, tìm kiếm việc làm, nâng cao thu nhập cho bản thân và gia đình sau khi thu hồi đất nông nghiệp. Tâm lý hài lòng, chấp nhận những gì hiện có đã làm giảm đi tính tích cực, chủ động của người lao động bị thu hồi đất trong chuyển đổi nghề nghiệp, tìm kiếm việc làm mới

Cần phổ biến rộng rãi thông tin về việc làm để người lao động nông thôn tiếp cận kịp thời nhu cầu về việc làm trong xã hội. Nông dân đang rất thiếu thông tin về các thị trường mới và tiềm năng về việc làm, lại hạn chế trong việc tiếp cận với các dịch vụ tài chính. Đây là trở ngại cho việc tăng cường và mở rộng cơ hội

việc làm tại nông thôn. Phần lớn người học nghề không nắm được thị trường lao động, không biết nhu cầu của người sử dụng, dẫn đến không định hướng được tương lai của mình [5].

3.3.3. Nâng cao hiệu quả quản lý của nhà nước trong hỗ trợ chuyển đổi việc làm cho nông dân

Có rất nhiều quy định hỗ trợ chuyển đổi việc làm đã được tích cực triển khai tới từng hộ dân bị thu hồi đất nông nghiệp, song hiệu quả của nó chưa cao, chưa có tính bền vững. Một phần do chính quyền các cấp chưa chuẩn bị tốt những điều kiện cần thiết cho người dân bị thu hồi đất, đặc biệt là chính sách đào tạo nghề và lựa chọn nghề nghiệp chưa phù hợp với đặc điểm của lao động nông nghiệp và điều kiện kinh tế - xã hội của từng địa phương. Cần tạo cơ chế và điều kiện thuận lợi để người dân tham gia đóng góp ý kiến xây dựng cũng như tổ chức các khóa đào tạo, bồi dưỡng, các lớp tập huấn về chuyên môn nghiệp vụ và tăng cường giáo dục nâng cao phẩm chất đạo đức cho đội ngũ cán bộ địa phương. Đồng thời, cần có những quy định cụ thể về hành chính để xử lý những trường hợp những nhiều nhân dân. Những trường hợp vượt quá phạm vi điều chỉnh của những quy định hành chính có vi phạm pháp luật thì cần kiên quyết xử lý [4].

Gắn quy hoạch sử dụng đất nông nghiệp với kế hoạch đào tạo nghề và sử dụng lao động ở khu vực chuyển đổi mục đích sử dụng đất nông nghiệp; chỉ đạo, hướng dẫn, kiểm tra các địa phương trong việc xây dựng và thực hiện quy hoạch, kế hoạch đồng bộ với quy hoạch xây dựng hạ tầng kỹ thuật ngoài hàng rào khu công nghiệp, hạ tầng xã hội (y tế, văn hóa, giáo dục...), quy hoạch xây dựng đô thị và khu dân cư nông thôn [3], [4].

Tư vấn tuyên truyền hộ gia đình bị thu hồi đất sử dụng tiền đền bù hiệu quả, và có tính bền vững cho phát triển kinh tế xã hội. Chính quyền địa phương cần phối hợp với Dự án Lọc hóa

dầu Nghi Sơn nghiên cứu giải pháp giúp người nông dân sử dụng những khoản tiền này một cách có hiệu quả, giúp người lao động có được nghề nghiệp chuyên môn cần thiết để đáp ứng nhu cầu của doanh nghiệp, có cơ hội để được tuyển dụng làm việc lâu dài.

3.3.4. Liên kết kinh tế để phát triển sản xuất, thu hút lao động

Liên kết kinh tế là tất yếu khách quan trong sản xuất hàng hóa, nông nghiệp ở nước ta trong những năm gần đây. Đã xuất hiện một số mô hình liên kết kinh tế có hiệu quả giữa công ty, doanh nghiệp với nông dân trong quá trình sản xuất, chế biến và tiêu thụ sản phẩm. Lúc này những hộ nông dân là những vệ tinh có mối quan hệ gắn bó với các doanh nghiệp sản xuất các sản phẩm, có nhiệm vụ trở thành nơi cung cấp nguyên liệu, lao động phục vụ cho quá trình sản xuất sản phẩm [3].

Trong sự liên kết này, doanh nghiệp đầu tư vốn, hướng dẫn kỹ thuật cho hộ nông dân trong việc canh tác hoặc nuôi trồng một số cây, con nào đấy. Sau đó, tổ chức thu mua sản phẩm ở một mức giá hợp lý để bảo đảm lợi ích cho cả hai bên. Còn hộ nông dân chính là nơi cung cấp sản phẩm cũng như bảo đảm cả về số lượng lao động làm việc cho mô hình liên kết này.

4. Kết luận

Quá trình công nghiệp hóa, đô thị hoá đã tác động mạnh mẽ đến biến đổi cơ cấu việc làm của người dân nông thôn sau tái định cư ở Nghi Sơn, nói riêng và người dân nông thôn nước ta nói chung. Việc làm trong lĩnh vực nông nghiệp đang giảm dần, còn trong lĩnh vực phi nông nghiệp thì tăng dần. Nếu như nguồn lực đất đai bị thu hẹp là một thách thức về công ăn việc làm đối với người nông dân, thì những xí nghiệp, khu công nghiệp đan xen ở các vùng nông thôn, được xây dựng từ những thửa ruộng bị thu hồi, lại mở ra cơ hội việc làm cho người dân nông thôn, nhất là với những lao động trẻ.

Bên cạnh những thay đổi tích cực, quá trình công nghiệp hóa, đô thị hóa cũng tạo nên những thách thức đối với người dân nông thôn ở Khu Kinh tế Nghi Sơn về tìm kiếm sinh kế, ổn định việc làm và đời sống. Trong bối cảnh đó, các cấp chính quyền địa phương và các dự án phát triển cần có các giải pháp thiết thực, hiệu quả để hỗ trợ cho người dân và lao động nông thôn bị thu hồi đất sớm ổn định sinh kế, việc làm và đời sống sau khi tái định cư nhằm bảo đảm sự phát triển bền vững cả về kinh tế, xã hội và môi trường tại địa phương.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Thị Duyên (2018), *Cơ cấu xã hội nghề nghiệp của lao động nông thôn sau tái định cư do bị thu hồi đất*, Luận án Tiến sĩ.
- [2] Thủ tướng Chính phủ (2006) Số 102/2006/QĐ-TTg về việc thành lập và ban hành quy chế hoạt động của Khu Kinh tế Nghi Sơn, tỉnh Thanh Hóa.
- [3] Quyết định số 5325/2012/QĐ-UBND của Ủy ban nhân dân tỉnh Thanh Hóa về việc ban hành chính sách hỗ trợ và tái định cư khi nhà nước thu hồi đất trong Khu Kinh tế Nghi Sơn.
- [4] Quyết định số 4323/2013/ QĐ-UBND của Ủy ban nhân dân tỉnh Thanh về việc ban hành chính sách hỗ trợ và tái định cư khi nhà nước thu hồi đất trong Khu Kinh tế Nghi Sơn.
- [5] Quyết định số 4366/2009/QĐ-UBND của Ủy ban nhân dân tỉnh Thanh Hóa về việc ban hành chính sách hỗ trợ và tái định cư khi nhà nước thu hồi đất trong Khu Kinh tế Nghi Sơn.